

Leikkipalveluiden järjestämisen periaatteet

Helsinki

Leikkipalveluiden järjestämisen periaatteet Helsingissä

1. Valmisteleva taho

Kaupunkiympäristön toimiala, Kaupunkitila- ja maisemasuunnittelu

2. Hyväksyjätaho ja päivämäärä

Kaupunkiympäristölautakunta, 17.1.2023

3. Johdanto

Palveluiden järjestämisen periaatteet ovat kaupunkiympäristön toimialalla yhteisesti sovittuja yleisten alueiden palvelujen järjestämisen ja laatutason määrittelyjä. Tavoitteena on selkeä ja yksinkertainen leikkipalvelujen järjestämisen määrittely ja yhteisesti sovittu toimintatapa. Leikkipalveluiden järjestämisen periaatteet on suunnattu kaupungin viranomaisille, päättäjille ja leikkipalveluja tarjoaville tahoille sekä palveluja käyttäville kaupunkilaisille.

Leikkipalveluiden järjestämisen periaatteiden tarkoituksena on määrittää Helsingin kaupunkiympäristön toimialan tarjoamat ulkotilojen leikkipalvelut (leikkipuistot ja leikkipaikat). Tavoitteena on turvata nykyinen palvelutaso, tasapuolisuus sekä avoimuus myös tulevaisuudessa, priorisoida leikkipalveluiden kehittämistä kaikkien keskeisimmillä sijainneilla sekä luoda yhteisesti sovitut periaatteet ulkotilojen leikkipalveluiden järjestämiselle ja kehittämiselle. Tavoitteena ovat turvalliset ja hyvin saavutettavat leikkipalvelut kaikkialla Helsingissä.

Leikkipalveluiden järjestämisen periaatteet on valmisteltu Helsingin kaupunkiympäristön toimialan koolle kutsumassa työryhmässä, ja ne perustuvat erilliseen taustaraporttiin ja verkostokarttaan, jota päivitetään säännöllisesti (Leikkipalvelulinjaus, Taustaraportti, Kaupunkiympäristön aineistoja 2022:1). Leikkipalveluiden järjestämisen periaatteiden jatkotyönä tullaan tarkastelemaan leikkipalveluiden kärkikohteita, teemaleikkipaikkojen ja -puistojen verkostoa sekä niihin kytkeytyviä palveluita, vetovoimatekijöinä erityisesti kaupunki uudistusalueilla.

Helsingin nykyinen leikkipalveluverkosto kattaa palvelutarjonnallaan koko kaupungin alueen. Tässä työssä määriteltyä leikkipalveluverkostoa täydentävät koulupihojen ja päiväkotipihojen leikkipaikat sekä lähiliikuntapaikat, joilla on paikoin lapsille ja nuorille kohdistettuja palveluja. Lisäksi taloyhtiöille kuuluu tarjota perusleikkipaikka tontillaan.

Laadukkaiden leikkipuistojen ja leikkipaikkojen järjestäminen on tärkeää, koska ne lisäävät alueiden vetovoimaa ja luovat positiivista imagoa alueille lapsiperheiden keskuudessa. Leikkipalvelujen pääkäyttäjät ovat päivisin lapset, jotka eivät ole päiväkodissa tai koulussa sekä heidän seurassaan

olevat aikuiset. Iltapäivällä alakouluikäiset sekä yläkouluikäiset nuoret tarvitsevat leikkipalveluita ajanviettopaikoikseen. Lähiasukkaiden lisäksi käyttäjiä ovat päiväkotien, perhepäivähoitoryhmien, puistotätien, erilaisten kerhojen, koulujen ja nuorisotalojen lapset ja nuoret sekä etenkin kaupungin keskustassa myös turistit.

Leikkipalveluilla on lisäksi merkittävä rooli alueiden viihtyisyyden ja elinvoimaisuuden sekä turvallisen kaupunkitilan kannalta. Ne tarjoavat harrastusmahdollisuuksia, luovat yhteisöllisyyttä ja tukevat lasten kehitystä. Tämän takia on tärkeää ylläpitää koko kaupungin kattavaa, laadukasta leikkipaikkojen palveluverkostoa.

4. Järjestämisen periaatteet

Helsingin kaupunkiympäristön ylläpitämät leikkipuistot ja leikkipaikat luokitellaan uudessa tavoiteverkostossa koon, toimintojen ja saavutettavuuden perusteella kolmeen luokkaan: 1) Leikkipuistot ovat suurikokoisia ja tarjoavat järjestettyä toimintaa. 2) Alueleikkipaikat ovat laajoja ja tarkoitettuja itsenäiseen leikkiin. 3) Lähileikkipaikat sijaitsevat lyhyen kävelymatkan päässä ja sopivat erityisesti pienimpien lasten leikkeihin tiiviillä asuinalueilla.

Leikkipalveluiden laatua ohjaavat periaatteet ja arvot, joita ovat: avoimuus kaikille ja maksuttomuus, sopivuus kaupunkikuvaan ja maisemaan, turvallisuus ja terveellisyys, käyttäjien monimuotoisuuden huomioon ottaminen, lasten kehityksen tukeminen sekä arjen hauskuus, vastuullisuus ilmaston ja ympäristön suhteen sekä luonnon yhdistäminen leikkipalveluihin kestäväällä tavalla.

Leikkivälineitä ei yleensä sijoiteta kaduille, aukioille tai toreille, etenkin yksittäin, kunnossapitoon ja turvallisuuteen liittyvien haasteiden takia. Kuitenkin alueiden elävöittämiseksi tai viihtyisän kävely-ympäristön luomiseksi tästä voidaan poiketa tai kokeilla leikkiin innostavia ulkokalusteita, kunhan turvallisuuskysymykset on otettu huomioon. Liikuntaan kannustavat leikkiympäristöt ovat suositeltavia, mutta leikkivälineiden liikuntavälineisiin verrattuna merkittävästi tiukemmat turvallisuusvaatimukset tulee ottaa suunnittelussa huomioon.

Kaupungin leikkipalveluissa ei yleensä sallita tuotesijoittelua tai mainontaa, mutta alueiden sponsorointi voi olla mahdollista, jos hanke tukee kaupungin tavoitteita. Jatkossa leikkialueiden viitoitusta ja opastusta tulee parantaa, jotta niiden avoimuus on entistä selkeämpää kaikille väestöryhmille.

Leikkipuistojen ja -paikkojen ympärivuotista käyttöä tuetaan valaistuksella, huollolla, kestäväillä pinnoilla ja tarjoamalla toisaalta suojaa auringon paahteelta ja toisaalta luonnonvaloa leikkialueille. Lasten ja nuorten suojaamista UV-säteilyltä kaupungin vastuulla olevilla leikkialueilla lisätään. Valaistus määritellään tarkemmin Helsingin ulkovalaistuksen suunnitteluohjeessa ja käytettävät valaisinkalusteet Helsingin kaupunkitilaohjeessa, josta löytyy tietoa laajemminkin suunnittelusta. Leikkipalveluiden suunnitteluprosessiin kuuluu keskeisesti käyttäjien osallistaminen, aikuisista lapsiin.

Kaavoituksessa leikkipuistot ja leikkipaikat on mitoitettu vastaamaan julkisen käytön tarpeita. Yleisellä alueella sijaitsevat puistot eivät voi korvata päiväkotipihaa lasten pääasiallisena ulkoilupaikana. Lisäksi Helsingissä päiväkotipihojen normit ovat tiukempia kuin leikkipuistojen, alueleikkipaikkojen tai lähileikkipaikkojen, joissa noudatetaan EU-standardeja. Jos yleisten alueiden puistoja muutetaan vastaamaan päiväkotien tarpeita, tulee suunnittelun, rakentamisen ja kunnossapidon kustannusten kohdentua käyttöä vastaavalle taholle.

A. Leikkipuistot

Leikkipuistot ovat suurikokoisia ja niissä on kasvatuksen ja koulutuksen toimialan järjestämää toimintaa. Leikkipuistojen välineistössä otetaan huomioon pienille lapsille sopiva leikkiympäristö ja varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutuminen. Isommat lapset ja varhaisnuoret otetaan huomioon esimerkiksi tarpeeksi haastavilla toiminnallisilla leikkivälineillä, kiipeilytelineillä tai kiipeilyseinillä, ja pelimahdollisuuksilla.

Leikkipuistoissa suositellaan järjestämään mahdollisuus vesileikkeihin, jos lähimmälle uimarannalle tai uimahalliin on yli kaksi kilometriä. Osassa leikkipuistoista on tällä hetkellä kahluualtaita. Ne ovat

pidettyjä, mutta kunnossapitokustannustensa johdosta ongelmallisia. Niiden säilyttämistä tai mahdollista poistamista harkitaan tapauskohtaisesti korjausten tai muutosten yhteydessä.

Hyvät yhteydet leikkipuistoihin ovat tärkeitä; leikkipuistot voivat sijaita esimerkiksi kaupunginosapuistoissa. Palvelutaso on monipuolinen ja niiden yhteydessä on leikkipuistorakennus ja mahdollisuus wc:n käyttöön.

Maankäytön suunnittelussa suositellaan uuden leikkipuiston ulkoleikki- ja toiminta-alueelle mitoitettavan 5 000–10 000 m²:n vähimmäispinta-ala. Leikkialueiden lisäksi tulee varata tilaa viheralueille ja oleskelulle. Jos alueelle tarvitaan pelikenttiä, tilatarve kasvaa. Tiiviisti rakennetuilla kaupunkialueilla leikkipuisto voi perustelluista syistä olla hieman suositusta pienempi, mutta laatuun ja välineistön monipuolisuuteen tulee silloin erityisesti panostaa.

B. Leikkipaikat

B.1 Alueleikkipaikka

Alueleikkipaikat ovat laajoja ja tarjoavat pienten lasten leikkivälineiden lisäksi aktiivista toimintaa myös kouluikäisille ja alueen varhaisnuorille. Alueleikkipaikalla ei ole ohjattua toimintaa eikä puistorakennuksia. Alueleikkipaikka on päiväkodeille sopiva retkikohde, mutta alueleikkipaikat eivät voi korvata päiväkotipihaa, eikä niille osoiteta jatkossa yksityisten päiväkotien käyttöoikeussopimuksia.

Tavoitteena on, että noin 600 metrin säteellä kotoa löytyy alueleikkipaikka tai leikkipuisto tai vaihtoehtoisesti tätä lähempänä sijaitsee lähileikkipaikka, jolloin matka voi olla suositusta pidempi. Alueleikkipaikkojen sijainti tulee olla keskeinen ja niitä sijoitetaan erityisesti kaupunginosapuistojen yhteyteen.

Maankäytön suunnittelussa suositellaan mitoitettavaksi uudelle ulkoleikki- ja toiminta-alueelle 3 000 m²:n vähimmäispinta-ala. Varsinaisten leikkiin tarkoitettujen alueiden lisäksi tulee varata tilaa istutuksille ja oleskelulle. Jos leikkipaikka-alue on suositusta pienempi, voivat esimerkiksi VU-alueilla sijaitsevat pelikentät täydentää alueleikkipaikkaa tai suunnittelussa voidaan suosia vähemmän tilaa vieviä monitoimileikkivälineitä.

B.2 Lähileikkipaikka

Lähileikkipaikka tarjoaa leikkimiseen tarkoitettujen tavallisimpien leikkivälineiden muodostaman kokonaisuuden. Alle kouluikäisille kohdistetussa lähileikkipaikassa on usein hiekkalaatikko, keinut ja pieni liukumäki tai jousikeinuja. Lähileikkipaikka on suunnattu pääasiassa pienille lapsille.

Myös päiväkodit saattavat käyttää lähileikkipaikkoja. Yksityisten päiväkotien kanssa leikkipaikoille tehdään käyttöoikeussopimuksia lähtökohtaisesti vain tilanteissa, joissa voidaan varmistaa leikkitalan riittävyys samanaikaisesti yleiselle käytölle.

Lähileikkipaikkojen suositusetaisyys kodeista on 300 metrin säde ja ne täydentävät leikkipalvelujen tarjontaa tiiviillä alueilla, joilla pihat ovat pieniä ja käyttöpaine suurta. Maankäytön suunnittelussa suositellaan uudelle lähileikkipaikalle 500–600 m²:n vähimmäispinta-alaa. Mitoituksessa tulee ottaa huomioon, että tilaa tulee varata aikaisempaa enemmän leikkivälineiden kasvaneiden turvaetäisyyksien takia. Varsinaisten leikkiin tarkoitettujen alueiden lisäksi tarvitaan tilaa istutuksille ja oleskelulle. Nykyisistä lähileikkipaikoista osa on suositusta pienempiä.

Leikkipuistojen ja leikkipaikkojen erikoistuminen

Teemaleikkipuistot ja -paikat

Teemaleikkipuistoissa ja -paikoissa käytetään erityistä leikkiin innostavaa teemaa leikkivälineiden valinnassa ja alueen suunnittelussa. Osa niistä suunnitellaan kärkikohteiksi, jotka voivat toimia alueiden vetovoimatekijöinä, identiteetin muodostajina ja ylpeyden aiheena. Teemaleikkikohteita voidaan rakentaa uusille asuinalueille, tai peruskorjausten yhteydessä puistoon voidaan tuoda alueelle sopiva leikkiteema. Uusien kohteiden sijoittamisessa painotetaan VISTRA:n kaupunginosapuistojen verkostoa. Teemaleikkialueet toimivat kaupunkiuudistusalueilla lähiympäristönsä profiiliin kohottajina ja tavoitteeksi asetetaan, että niitä osoitetaan vähintään yksi jokaiselle

kaupunkiudistusalueelle. Teemalliselle leikkipuistolle tai -paikalle tulee varata tavallista suurempi tila ja toteutusbudjetti.

Erikoistason esteettömät leikkipuistot ja -paikat

Esteettömien leikkipuistojen ja -paikkojen suunnittelussa ja rakentamisessa tavoitellaan puiston kehittämistä kaikille käyttäjäryhmille saavutettavaksi. Leikkipuistojen peruskorjauksen yhteydessä tarkistetaan esteettömyyden taso ja kehitysmahdollisuudet. Uusia asuinalueita rakennettaessa tarkistetaan esteettömien leikkipalveluiden verkoston riittävyys. Erikoistason esteettömyyden leikkipaikkoja tarjotaan vähintään yksi jokaisessa kaupungin suurpiirissä. Tavoitteena on, että joitain esteettömiä leikkivälineitä tarjotaan myös niissä puistoissa, joita ei ole määritelty esteettömiksi. Esteettömyyden erikoistason ja perustason suunnitteluperusteet on määritelty erillisessä kriteeristössä, jota esitellään Helsingin kaupunkitilaohjeessa.

Tavoiteverkosto

Leikkipalveluiden nykyverkoston tarkastelun ja tavoiteverkoston suunnittelun taustalla on säännöllisesti päivittyvä paikkatietoaineisto. Leikkipalveluiden tavoiteverkossa kaikilla kaupunkilaisilla on käytettävissä leikkipalveluita ja nykyinen palvelutaso pyritään turvaamaan. Lähin leikkipalvelu löytyy pääsääntöisesti seuraavilla tavoitesäteillä: lähileikkipaikka 300 metrin tai vaihtoehtoisesti alueleikkipaikka tai leikkipuisto 600 metrin päästä. Näitä tavoite-etäisyyksiä tarkastellaan ja sovelletaan alueellisesti ottaen huomioon eri alueiden väliset olosuhde-erot. Kaupunkirakenteellisten erojen takia on perusteltua, että tiiveimmillä kantakaupunkimaisilla alueilla on ohjeellisen etäisyyden tuottama tiheämpi leikkipalveluverkosto ja pientalovaltaisilla alueilla taas leikkipalveluita voi tavoitteellissakin verkostossa olla ohjeellista harvemmassa. Lisäksi otetaan alueellisesti huomioon väestötiheys ja lasten lukumäärä. Etäisyystavoite on suunnittelua ohjaava, mutta se ei suoraan aiheuta toimenpiteitä, mikäli se jossain jää täyttymättä.

Verkostotarkastelun perusteella vuonna 2022 kunnossapidettäviä leikkipuistoja on 61 kpl ja leikkipaikkoja 234 kpl. Työn aikana nykyisistä leikkipaikoista 51 leikkipaikkaa luokiteltiin varustetasonsa ja/tai alueellisen merkityksensä perusteella alueleikkipaikoiksi ja 183 lähileikkipaikoiksi.

Verkostoa kehitetään erityisesti yleiskaavan painopistealueilla ja kaupunkiudistusalueilla sekä alueilla, joilla on havaittu verkostotarkastelussa katveita leikkipalveluiden tarjonnassa. Alueleikkipaikkaverkoston toteutuminen vaatii useiden nykyisten leikkipaikkojen laatutason parantamista ja mahdollisuuksien mukaan pinta-alan kasvattamista. Erikoistason esteettömien leikkipuistojen tavoiteverkosto koostuu 18 leikkipuistosta. Esteettömien leikkipalvelujen toteutuminen tulee seurata ja turvata niiden toteutuminen tasapuolisesti ympäri kaupunkia.

Kunnossapito

Leikkipuistot ja leikkipaikat ovat yksi taloudellisesti kalleimmista viherpalveluista, mutta samalla ne tuottavat asukkaille suurta arvoa. Leikkivälineiden keskimääräinen tavoitteellinen elinkaari on n. 15–20 vuotta, mutta riippuen käyttäjämäärästä sykli voi myös olla lyhyempi. Tästä seuraa, että laskennallisesti leikkipuistoja tulisi kunnostaa vuosittain noin 4 kappaletta ja leikkipaikkoja noin 10–15 kappaletta. Kertyneen runsaan korjausvelan vuoksi leikkipalveluja tulisi kuitenkin kunnostaa laskennallista määrää suurempi määrä vuosittain. Tämän lisäksi on tarvetta myös rakentaa uusia leikkipalveluita kaupungin kasvaessa.

Leikkipuistojen ja -paikkojen elinkaarta pyritään kasvattamaan uusimalla elinkaarensa päähän tulevat leikkivälineet, mutta säilyttämällä puiston muut osat kuten kulkureitit ja kasvillisuusalueet. Välineiden kuntoa seurataan säännöllisillä tarkastuksilla. Koko puiston osalta peruskorjaustarve tulee ajankohtaiseksi esimerkiksi silloin kun pintarakenteet menevät rikki tai hulevesien ohjausta tai valaistusta tulee parantaa. Puita ja pensaita tulisi korjauksen yhteydessä säilyttää mahdollisimman paljon. Lisäksi puiston rakenteita ja hyväkuntoisia suuria leikkivälineitä säilytetään kunnostusten yhteydessä.

Kunnostuksessa painotetaan leikkipuistoja, koska niissä on lapsille ohjattua toimintaa. Peruskunnostuksen piiriin valitaan ensisijaisesti verkoston toiminnan kannalta keskeisimmät leikkipuistot ja -paikat, joissa käyttöpaine on kasvava ja jotka sijaitsevat kaupunginosapuistojen yhteydessä. Kunnossapidossa priorisoidaan aina turvallisuutta.

Verkoston muutokset

Leikkipalveluverkosto ja sen painopisteet muuttuvat ajan kuluessa, ja leikkipuiston tai leikkipaikan poistaminen tai siirtäminen voi olla perusteltua. Tulevaisuudessa verkostoa kehitettäessä arvioidaan pienimpien lähileikkipaikkojen merkitystä ja kehittymismahdollisuuksia verkoston osana. Leikkivälinestandardin asettamat vaatimukset välineiden turvaetäisyyksille ovat kasvaneet. Tästä syystä välineiden määrää ja leikkipaikan tarkoituksenmukaisuutta tarkastellaan leikkipaikan kunnostuksen yhteydessä.

Leikkipaikan poistamisen yhteydessä tarkastetaan aina alueen leikkipalveluiden verkoston riittävyys sekä korvaavat palvelut. Jos poistuvalla leikkipaikalla on esimerkiksi pelikäytössä oleva hiekkakenttä, se tullaan mahdollisuuksien mukaan säilyttämään. Poistuva leikkipaikka tulee aina muuttaa asemakaavan edellyttämään käyttöön, ja purettavan leikkipaikan tilalle tulee laatia puistosuunnitelma istutettavasta kasvillisuudesta. Verkostoa kehitettäessä kiinnitetään huomiota alueella olevien palvelujen laatuun, käyttöasteeseen, esteettömyyteen ja ikäryhmiin, joille palvelut ovat suunnattu.

5. Eri toimijoiden tehtävät leikkipalveluiden tarjoamisessa

Leikkipuistot ovat sekä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan että kaupunkiympäristön toimialan tuottama palvelu. Leikkipuistojen ulkoalueen suunnitteluvastuu on kaupunkiympäristön toimialan kaupunkitila- ja maisemasuunnittelupalvelulla, ja rakennuttamisesta sekä kunnossapidosta vastaa rakennukset ja yleiset alueet -palvelukokonaisuus, jonka tilat-palvelu vastaa rakennuksen isännöinnistä ja yleiset alueet -palvelu leikkiin varatuista alueista. Leikkipuistotoiminnasta rakennuksineen taas vastaa kasvatuksen ja koulutuksen toimiala. Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala tekee myös päätökset leikkipuistoverkostosta ja leikkipuistorakennusten perustamisesta tai poistamisesta. Jatkossa yhä enemmän tulee aikatauluttaa ja suunnitella yhteistyössä.

Alueleikkipaikoista ja lähileikkipaikoista, joissa ei ole ohjattua toimintaa tai rakennuksia, vastaa kaupunkiympäristön toimiala aina verkoston suunnittelusta itse puiston suunnitteluun ja kunnossapitoon. Palvelut ja luvat -palvelu tekee leikkipaikkoihin liittyvät käyttöoikeussopimukset yksityisten päiväkotien kanssa. Sopimukset on aina neuvoteltava kaupunkitila ja maisemasuunnittelu -palvelun sekä rakennukset ja yleiset alueet -palvelun kanssa.

6. Voimassaolo

Leikkipalvelun järjestämisen periaatteet ovat toistaiseksi voimassa. Verkostosuunnitelma ja periaatteet tuodaan tarvittaessa lautakunnan käsittelyyn, jos niitä muutetaan.

Helsinki

**Helsingin kaupunki
Kaupunkiympäristön
toimiala**

Työpajankatu 8
00099 Helsinki
PL 58203

www.hel.fi